त्रयोदशः पाठः

सुभाषितानि

पुस्तकस्था तु या विद्या परहस्तगतं धनम्।
कार्यकाले समुत्पन्ने न सा विद्या न तद्धनम् ॥1॥

हस्तस्य भूषणं दानं सत्यं कण्ठस्य भूषणम्।
श्रोत्रस्य भूषणं शास्त्रं भूषणैः किं प्रयोजनम् ॥2॥

न कश्चित् कस्यचिन्मित्रं न कश्चित् कस्यचिद् रिपुः।
व्यवहारेण मित्राणि जायन्ते रिपवस्तथा ॥3॥

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन।
स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥4॥

सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग्भवेत् ॥5॥

शब्दार्थाः

पुस्तकस्था	–	पुस्तक में विद्यमान
परहस्तगतम्	–	दूसरों के हाथ में गया हुआ
कार्यकाले समुत्पन्ने	–	समय आने पर
श्रोत्रस्य	–	कान का/के/की
किं प्रयोजनम्	–	क्या मतलब/प्रयोजन
कश्चित्	–	कोई
कस्यचित्	–	किसी का
रिपुः	–	शत्रु
व्यवहारेण	–	व्यवहार के द्वारा/से
जायन्ते	–	होते हैं/होती हैं/बनते हैं/बनती हैं
तुल्यम्	–	समान
सर्वत्र	–	सब जगह
पूज्यते	–	आदर का पात्र होता है/होती है/पूजा जाता है/जाती है
भवन्तु (भू, लोट्)	–	बनें
सन्तु (अस्, लोट्)	–	हों
निरामयाः	–	नीरोग
भद्राणि	–	कल्याण को/कल्याण
पश्यन्तु (दृश्, लोट्)	–	देखें
मा कश्चित्	–	न कोई
दुःखभाक्	–	दुःख का भागी
भवेत्	–	हों

अभ्यासः

1. **पाठे दत्तानां श्लोकानां वाचनं कुरुत-**
2. **श्लोकांशान् यथोचितं योजयत-**

क	ख
परहस्तगतं धनम्	कस्यचिद् रिपुः
श्रोत्रस्य भूषणम्	नैव तुल्यं कदाचन
न कश्चित्	शास्त्रम्
विद्वत्त्वं च नृपत्वं च	दुःखभाग् भवेत्
मा कश्चित्	न तद् धनं भवति

3. **श्लोकांशेषु रिक्तस्थानानि पूरयत-**

(क) कार्यकाले समुत्पन्ने ....।

(ख) .... सत्यं कण्ठस्य भूषणम्।

(ग) व्यवहारेण मित्राणि ....।

(घ) .... विद्वान् सर्वत्र पूज्यते।

(ङ) सर्वे भवन्तु सुखिनः ....।

4. **शुद्धकथनानां समक्षम् 'आम्', अशुद्धकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत-**

(क) पुस्तकस्था विद्या कार्यकाले विद्या भवति। ☐

(ख) हस्तस्य भूषणं दानम्। ☐

(ग) राजा सर्वत्र पूज्यते।

(घ) विद्वत्त्वं च नृपत्वं च तुल्यं भवति।

(ङ) सर्वे भद्राणि मा पश्यन्तु।

5. प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

(क) पुस्तकस्था विद्या कदा विद्या न भवति?

(ख) कण्ठस्य भूषणं किं भवति?

(ग) मित्राणि केन जायन्ते?

(घ) कः सर्वत्र पूज्यते?

(ङ) सर्वे कानि पश्यन्तु?

6. विलोमशब्दान् योजयत-

विद्या	रिपुः
सत्यम्	विदेशः
मित्रम्	असत्यम्
स्वदेशः	दुःखिनः
सुखिनः	अविद्या